

17.11x12.71	1	עמוד 2	כותרת	הארץ -	17/05/2016	53288182-7
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330						

רינת קיטאי-סנג'ור

טקס החרטה מיותר

נסתכל סביב: העולם מלא ברופאי שיניים שעוקרים בטעות שן כריאה, במהנדס־סים שטועים בחישובי חוֹק. אתה דורש שרק השופט לא יטעה? שואל אחד השופטים כסי־פורו של הסופר האיטלקי פיט־גרילי, "הניסוי של השופט פוט". אין מחלוקת שטעויות שיפוטיות קורות, ושחפים מפשע מורשעים בדינם. מחקרים בארצות הברית מצביעים על שיעור לא מבוטל של חפים מפשע כאלה. אפשר להתווכח על היקף התופעה. לא ניתן להתווכח ברצינות על קיומה.

אסיר חף מפשע נתון ב"מלכוד 22" בעת הדיון בוועדת השחרור־רים על שחרורו בתום שני שלי־שים מתקופת מאסרו: עליו להחליט האם להמשיך לדבוק בחפות, או שמא להגביר את סיכויי שחרורו ממאסר באמצעות הודאה כוזבת באשמה והבעת חרטה מדומה.

חף מפשע, האומר את האמת, מוצא את עצמו במצב רע יותר מאשר עמיתו האשם. לא רק שנגזר עליו להתמודד במישור הנפשי עם העוול שגרמה לו המדינה, אלא שגם האפשרות לשחרור מוקדם נחסמת בפניו בשל סירובו להודות באשמתו.

בעבר, ואף במקומות מסוימים כיום, עונשי מוות ועונשים גופניים שנגזרו על מורשעים בדינם היו מבוצעים בפומבי. ביצוע העונש בפומבי נועד, בין היתר, להדגיש את ההיבט הטקסי של הענישה, את כוחה של המדינה ואת כפיפותו של הפרט לחברה. במדינת ישראל רשויות אכיפת החוק מנסות להשיג את ההיבט הטקסי של הענישה באמצעות הודאה כוזבת — בחקירה, במשפט ובוודאי לאחר הרשעה בדיון.

הניסיונות להכניע חשודים תוך שימוש בלחץ פסיכולוגי

בחקירה, לרבות באמצעות שקרים באשר לקיומן של ראיות מפליגות, אחראים במקרים לא מעטים להודאות שווא ובעקבותיהן, להרשעות שווא. הסדרי טיעון אטרקטיביים והליכי משפט ארוכים ומאיימים גורמים לנאשמים להישבר ולוותר, באמצעות הודאה באשמה, על הזכות לנהל משפט בסיוע המשפט, החשש כי ועדת השחרורים לא תעניק שחרור מוקדם לאסיר הטוען לחפותו, גורם למורשעים לא מעטים להיכנע לכללי המשחק ולזייף חרטה.

אלא שההיבט הטקסי של הענישה איננו משיג כל מטרה מורלית לגיטימית. הודאה באשמה צריכה לגבוע מתוך נכונות לקבל אחריות לעבירה. חרטה צריכה לשקף ייסורי מצפון אמיתיים, בורשה על המעשה ונחישות שלא לחזור עליו. מורשע המסרב להודות באשמתו יכול להיות בפשטות

חף מפשע. גם אדם אשם המסרב להודות באשמה רוצה לשמור על הנרטיב של חפות. ישנם אשמים שמחמת הבושה וחוסר היכרות להתמודד עם מעשיהם, מנסים כנעים את עצמם בחפותם. גם אשמים שמחמת הבושה אינם מסוגלים להודות במעשיהם בפומבי, אך הפנימו את חומרתם ולא יחזרו עליהם. סרבני הודאה אלה אינם בהכרח פחות מוסריים מהמודים באשמתם כדי לקבל הקלה בעונש, או מהמביעים חרטה מהשפה לחוץ.

אף אדם איננו סמל או אמצעי. כל אדם הוא תכלית עצמאית. אין לחברה זכות להכריח אדם, בין אם אשם ובין אם חף מפשע, להודות באשמתו ולמלא את התפקיד הטקסי שהחברה תובעת ממנו: הכניעתו באמצעות הודאה באשמה.

הכותבת היא פרופ' למשפטים במרכז האקדמי למשפט ועסקי